

FELSEFE DÜNYASI

2019/ KIŞ/ WINTER Sayı/Issue: 70

FELSEFE / DÜŞÜNCE DERGİSİ

Yerel, Süreli ve hakemli bir Dergidir.

ISSN 1301-0875

Türk Felsefe Derneği mensubu tüm Öğretim üyeleri (Prof. Dr., Doç. Dr., Dr. Öğr. Üyesi) *Felsefe Dünyası*'nın Danışma Kurulu/ Hakem Heyetinin doğal üyesidir.

Sahibi/Publisher

Türk Felsefe Derneği Adına Başkan Prof. Dr. Murtaza KORLAELÇİ

Editör/Editor

Prof. Dr. Celal TÜRER

Yazı Kurulu/Editorial Board

Prof. Dr. Murtaza Korlaelçi (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Celal Türer (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Hasan Yücel Başdemir (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Levent Bayraktar (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)

Doç. Dr. Muhammet Enes Kala (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Fatih Özkan (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi)

Arş. Gör. Buğra Kocamusaoğlu (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)

Felsefe Dünyası yılda iki sayı olmak üzere Temmuz ve Aralık aylarında yayımlanır. 2004 yılından itibaren Philosopher's Index ve Tubitak/Ulakbim tarafından dizinlenmektedir

Felsefe Dünyası is a refereed journal and is Published Biannually. It is indexed by Philosopher's Index and Tubitak/Ulakbim since 2004

Adres/Adress

Necatibey Caddesi No: 8/122 Kızılay-Çankaya / ANKARA PK 21 Yenışehir/Ankara

Tel & Fax : 0312 231 54 40

www.tufed.net

Fiyatı/Price: 50 TL (KDV Dahil)

Banka Hesap No / Account No:

Vakıf Bank Kızılay Şubesi | IBAN : TR82 0001 5001 5800 7288 3364 51

Dizgi / Design: Emre Türku

Kapak Tasarımı / Cover: Mesut Koçak

Baskı / Printed: Tarcan Matbaası

İvedik Cad. Mercan 2 Plaza, No: 417, Yenimahalle / ANKARA

Tel: 0 312 384 34 35-36 (Pbx) Fax: 0 312 384 34 37

Basım Tarihi : Aralık 2019, 600 Adet

BİRLİK METAFİZİĞİ VE BİRLİKTE YAŞAMA ETİĞİ

Felsefe Dünyası Dergisi, Sayı: 70, Kış 2019, ss. 37-52.

Hakemleme: 18.10.2019 | Kabul: 01.11.2019

Fulya BAYRAKTAR*

Giriş

Birlikte yaşamak, toplumsal bir varlık olan insanın en temel varoluşsal durumuna işaret eder. Bugün insanlık derin bir varoluş problemi yaşamaktadır çünkü yekdiğeri ile birlikte yaşamak konusunda büyük sorunları vardır. Aslında bu sorunların temelinde insanoğlunun değerlerle ve insanlarla nasıl bir ilişki kuracağı hususunda yaşadığı felsefi bir tereddüt olduğu görülmektedir. Birlikte yaşamak, öteki olarak gördüklerimizle birlikte yaşamak söz konusu olduğunda bir problem hâlini almaya başlar. Bu nedenle, eğer mutlak bir öteki olmazsa, bu problemi aşmak imkânı doğar. Ancak birlikte yaşamamanın etik bir çerçevede devam etmesini istiyorsak, ötekileştirmemek yetmez, yekdiğerini benim için anlamlı ve değerli kılabilmek de gerekir. Bu çalışmada, ötekinin olmadığı bir ontolojinin, metafiziğin anlamı irdelenecek, buradan hareketle oluşturulabilecek bir etiğin imkânı ve değeri ele alınmaya gayret edilecektir.

Asli Anlamın Kaybı

İnsanlığın bugün yaşadığı varoluş problemlerinin temelinde yer alan birlikte yaşama sorunu, bir birlikte varolma sorunudur ve bu da her şeyden önce varlığa ve varoluşa yüklenen anlamla ilgilidir. Bu anlamın kaynağı çokluk olursa; kaos ve yabancılaşma oluşurken, birlik olursa, asli bir düzen hakim olur. “Birlik ya da kültürümüzün ifadesiyle tevhit, insanların bir bütünlük, “bir olma”, dolayısıyla huzur içinde olma halini temsil eder. Bu birlik, hem hayatın tezahür eden veçhesi ile dünya ile bir olmak, hem de en de-

rin benlik ve tezahür etmemiş hayatla, yani Varlıkla bir olmaya, bir kalmaya işaret eder. Parçalanma ise; insanın kendi içinde ve dışında yaşadığı sürekli çatışma, aynı zamanda görüntüyü düşünmenin korkunç esaretidir. İnsanın gerçek yerine görüntü ile özdeşleştirilmesi, tüm gerçek ilişkilerin önünü keşen donuk kavramlar, etiketler, imgeler, sözcükler, yargılar ve tanımlamalar perdesi yaratma faaliyetidir. Bu, insanın kendisiyle, insanın diğer insanlarla, insanın varoluşla ilişkisinin kesilmesi durumudur. Ayrılık yanılsaması, insanın “diğerlerinden” tümüyle ayrı olduğu illüzyonunu yaratan bir düşünce perdesini temsil eder. İnsan bu perde yüzünden fiziksel görünüm ve ayrı formlar altında olan “bir”liği unuttur. Bu hal, insanın birliğin aşikâr bir realite olarak hissedilmediği gaflet durumudur. Bu durum insanın kim olduğuyla ilgili farkındalığını yitirmesine; insanın asli özünü unutması ve içindeki birliği kaybetmesine yol açar.”¹

İnsanoğlunun madde ile anlam bulur hâle geldiği bir çağda, temele bir birlik metafiziği alındığında oluşabilecek sistemi hatırlatmak, insan için bir aslına davet çağrısı olarak da okunabilir. Zira bugün, insanın asli anlamı giderek kaybolmaktadır. İnsan tektipleşmekte, herkesleşmektedir. Sanki bu, herkesleşen insan için artık öteki yokmuş gibi görünebilir. Çünkü herkesin herkese benzediği bir yerde ötekinin olamayacağı düşünülür. Oysa bu aynı zamanda hiçleşmek anlamını da taşıyacağı için, öteki sorununu ortadan kaldırmaz, aksine hiçleşen ve yalnızlaşan bu tek tip izole insan, herşeyden önce insanlık için ötekidir artık. Böyle bir asli anlam kaybı, insanı gitgide maddi anlamda daha da güçlü olma arzusuna yöneltir. Sentetik, yapay bir biçimde de olsa, daha güçlü olma arzusu, insanı da genetiği değiştirilmiş organizmaya dönüştürmektedir. Bu GDO’lu insanların dünyasında, insanın kendine, tabiata, tanrıya, hakikate yabancılaştığı, yani insanın artık neredeyse yabancı bile olmadığı bir dünyada, asli olanı aramak daha da güçleşmektedir.

Anlam Arayışları ve Transhumanizm

Bugün insanlığın gündemini oluşturan kavramlardan biri belki de bu nedenle “transhümanizm kavramı ya da görüşüdür. Bu görüşle anlatılmak istenen; insanlığın kendisinden sonraki faza geçişi için olası bir köprü oluşturacağı düşünülen geçiş insanı, standart insanın gelişmiş hâlidir. Posthümanizme giden yolda gelişmiş zekâ, farkındalık, güç ve dayanıklılık içerir. Transhümanizm, insan türünün bilişsel ve fiziksel yeteneklerinin arttırılması ile uğraşmak, hastalanma ve yaşlanma gibi zayıf yönlerin azaltılmasına çalışılmak amacıyla bilim ve teknoloji yapmayı gerekli gören entelektüel ve

1 Celal Türer, “Felsefe ve Birlik/Tevhit Şuuru”, *Tevhidi Düşünce ve Toplum Felsefesi*, Ed: Osman Şimşek, Ankara 2018, s. 81-82.

kültürel harekettir. İnsan ile ilgili yapılan pek çok çalışma bugün, transhümanist amaçlarla ilgilidir. Biyoteknoloji, nanoteknoloji, nöroteknoloji, yapay zekâ, genetik mühendisliği, rejeneratif tıp, sibernetik, sentetik biyoloji, simülasyon, robotik ve kriyotikler, insan sonrası akımların yakıtıdır. Bu çalışmalara bir çeşit yeni simya demek de mümkündür². Bunların hepsinin temelinde yatan mesele; ölümsüzlük, sonsuzluk arzusudur. Bu Prometeci tutkunun çağdaş ve fütüristik belirişi olarak transhümanizm; uzun, hatta sonsuz yaşama hedefine yönelmiştir. İnsan, kendi kusurlarıyla; yani doğasıyla mücadele ederek mükemmelliğe ulaşmaya çalışmaktadır. Mükemmellik fikri, tanrısallıkla ilgilidir ve ölümsüzlük, tanrısallığın aranişidir.³

Bu arayışın içinde anlamın ve ahlâkın yeri irdelenmeye muhtaçtır. Bu süreçte kendini bir beden varlığı olarak mükemmele yönelten insan, anlam bakımından nerededir? Böyle bir insanın hayatında yekdiğerinin yeri nedir? Daha da önemlisi, bu kadar çok zekâ çalışması yapılırken, insan neden git-tikçe sıradanlaşmakta ve hatta makineleşmektedir? Makine, insan zekâsının ürünüdür ve yapay zekâ, insan zekâsından hareketle çalışır. İnsanın makineleşmesi kadar makinenin insanlaşması da saçmadır bu nedenle.

Öyle görünüyor ki, insan kapasitelerini arttırmak üzere yapılan transhümanist çalışmalar, insanın insanlık kapasiteleri ile ilgilenmedikçe, insana kaybettiği anlamı geri vermesi mümkün olamayacaktır. İnsan bedeninin ve beyninin sınırlarını aşma çabası, aydınlanmadan beri sınırlarını genişletmeye çalışan insanın, kendine kapanması, kendini ilahlaştırması yolunu açmış gibi görünmektedir. Elbette bütün bu çalışmalar insanlık adına büyük birere adımdır fakat amaçları değerden bağımsız olarak düşünülemez.

Bütün bu çalışmalar; aptal, yıkıcı ve ilkel de olabilecek olan insan türünün, zekâ, yaratıcılık, yetkinlik üzerinden kendini aşabileceğini ima eder.⁴ Ancak burada da, tıpkı aydınlanma hümanizminde olduğu gibi, insan kendi kendine hapsolür. Anlamın ta kendisi olarak kendini görmeye başlar. Kendini asıl varlık olarak, asıl anlamın yegâne sahibi olarak gören insan varlığının birlikte geliştirebileceği birlikte yaşama pratiklerinin etik problemleri açıktır. Bedenen güçlendirilmiş "üstinsan" ile birlikte yaşama imkânımız ya da onların birbiriyle birlikte yaşama imkânı nedir? Tek hedefi "güçlü olmak" olanın, gücü ne için istediği sorusu mühimdir. Mesela tahakküm için mi?

2 Esra Kartal Soysal, "İnsanın Geleceği: Transhümanizm Bağlamında Bir İnceleme", *İnsanı Yeniden Düşünmek*, Ed: Lütfi Sunar, Latif Karagöz, Ankara 2019, s.328-329.

3 Esra Kartal Soysal, "İnsanın Geleceği: Transhümanizm Bağlamında Bir İnceleme", s.329.

4 Esra Kartal Soysal, "İnsanın Geleceği: Transhümanizm Bağlamında Bir İnceleme", s. 334.

İnsanın Asli Anlamı ve Etik

Birlikte yaşamanın imkânı güçten, tahakkümden değil, sevgiden geçer. Sevgi ise ancak bütün insanlığı birleyen, bütünleştirebilen bir sevgi metafiziğinden, bir birlik metafiziğinden hareketle mümkündür. Her bir insan varlığının yalnız ve ancak “kişisel gelişim” peşinde sürüklendiği bir toplumda, solipsizmi aşmak pek mümkün görünmemektedir. Elbette her bir insan varlığının kendini bedenlen, ruhen, duygu bakımından, kültürel anlamda geliştirmesi önemlidir. Fakat amacı yalnız kendini geliştirmek olan ve bir aşkın insanlık amacı taşımayan, yani evrensel bir etik ilkeye dayanmayan böyle bir hareket, her bir ferdin aynı şekilde tanrılaştığı narsistik bir ortam oluşturur ve burada birlikte yaşamak imkânsızlaşır. Elbette her bir insan özeldir, insan olmak bakımından şerefli ve fakat hiç kimse, hiç kimse-den daha özel değildir. Her bir insan varlığı aynı şekilde özeldir. İnsanlar arasında birlikte yaşamayı pekiştirebilecek tek ayırım, hayır işlemekte ve hayır tavsiye etmekte olanların anlamlı kılındığı ayırımdır. Yani insanlık için hayırlı olmaktan kaynaklanacak olan ayırımdır.

İnsan doğası, haysiyetin temelini oluşturmaktadır. Bu nedenle insan doğasının değiştirilmesi üzerinde yapılan çalışmalarla insan, insanlık için daha hayırlı hâle mi getirilmeye çalışılmaktadır yoksa mesela Fukuyama'nın ve Habermas'ın dediği gibi, daha uysal, tektip ve yönetilebilir hâle mi getirilmek istenmektedir? Ya da Frodeman'ın söylediği gibi, her bir insanın uzak-tan kontrol edilebilir olması mı istenmektedir? Bütün bu etik tartışmalarla sorulmak istenen soru şudur: bu bir haddi aşma mıdır?⁵

İnsanlık eğer sınırlarını genişletecek ise nereye doğru genişletmelidir? Belki de asıl soru bu olmalıdır. Güçten yana mı, adaletten yana mı, yalnızlıktan yana mı, birliktelikten yana mı, çokluktan yana mı, birlikten yana mı, nefretten yana mı, sevgiden yana mı?

Bugün insanoğlu sürekli bir üstünlük çabası içindedir. Fakat bu üstünlük hiçbir gerçek, insani, entelektüel ve kültürel üstünlüğü ima etmez. Sanki aslında insanlara, satın alınabilecek bir üst insanlık satılmaktadır. Sürekli birbirinden daha üstün, daha güçlü, daha çok hak eden insan yaratma çabası, birlikte yaşamanın önündeki en önemli tehdittir. Ölmeyen bir beden, hasta olmayan organlar, senin yerine düşünen bir akıl, kendi kendine çalışan beyin gibi teklifler son derece caziptir ve hangisi tutarsa pazarda satılmak üzere geliştirilir. Bununla beraber, hiçbiri insanın insan olmak bakımından yükselmesini sağlamaz. Çünkü bu, ancak etikle mümkündür. Etik bir tekâ-

5 Esra Kartal Soysal, “İnsanın Geleceği: Transhümanizm Bağlamında Bir İnceleme”, s. 343.

mül ise, iyi insan olmaya yönelmekle gerçekleşebilir. Fakat bunun için de, insanın evrendeki konumunu ve anlamını bu yönelişe imkân verecek şekilde değerlendirmek gerekir. Bu nedenle diyebiliriz ki; posthümanizmin en belirgin problemi, insanı evrendeki herhangi bir şey olarak görmesidir. İnsan mutlak varlık değilse de, posthümanist materyalizmin iddia ettiği gibi, herhangi bir madde de değildir. Buradan doğacak etik son derece tehlikelidir. İnsan sonrası üst insan, makineleşmiş insan yaratma çabaları, asli anlamıyla insanı yok ederken, bugünün insanı kendini sadece bir madde gibi algılama temayülündedir ve eğer insan kendini böyle algırsa, ötekini de madde gibi algılar. Bu ise İnsanın insanı sahip olunan alanda görmesi demektir.⁶ Bu da öldürmenin, tecavüzün, işkencenin önünü açar. Yıkıcı eylemler üzerinden insan, insani bir varoluş gerçekleştiremez. Bu, insanı bir tarz hayvan ya da makine yapar. İnsan artık makinayı taklit etmekten kurtulmalıdır. İnsanı takdir ve taklit etmelidir. Ancak burada kast edilen klasik anlamıyla hümanizm değildir.

“Hümanizm insanın doğa ve tanrı karşısındaki konumunu değiştirirken, transhümanizm insanın doğasını değiştirme amacı içindedir.”⁷ Oysa etik bilinç olmadan insanı uzun yaşatmanın ne mânâsı olur? Etik bilinç olmadan insanı üstün zekâlî yapmanın ne mânâsı olur? İnsanı daha tehlikeli bir ölüm makinası mı yapacağız?

İnsan güçten zehirlenebilen bir varlıktır. Ona etik bilinç veremezseniz çok yıkıcı olabilir. O yüzden insan, “insan” olmayı istemelidir. Doğasını değiştirmek kadar, asli doğasını fark etmeyi istemelidir. Hükmetmek, tahakküm etmek değil, tahakkuk etmek istemelidir. Tekâmül etmek istemelidir. Tekâmül, ahlakidir. İnsanın kötü yönlerinden kurtulup, iyi yönlerini çoğaltma çabasıdır. Bu çaba, “insanın kötü yönlerinin bizatihi insan varlığının kaim unsuru olmadığı, değişim süreci ile giderilmesi gereken arızı unsurları olduğu”⁸ inancına dayanır.

Şu halde insana yüklemekte olduğumuz anlam, mutlaka yeniden gözden geçirilmelidir. İnsanlık şerefine yok olmakta olduğu bir çağda, ona bu şerefi yeniden kazandıracak olan bir metafiziği, insanların birlikte yaşamasının imkânsız hâle gelmekte olduğu bir çağda bunu sağlayacak olan etiği bulmak, hatırlamak, anlamak, yaşatmak durumundayız.

6 “Sahip olmak” kavramı Gabriel Marcel’in yüklediği anlamı ile kullanılmıştır. Ayrıntılı bilgi için Bkz: Gabriel Marcel, *Being and Having*.

7 Ahmet Dağ, *Transhümanizm: İnsanın ve Dünyanın Dönüşümü*, Ankara 2018, s. 239.

8 H.B. Başer, “Yükümlü Varlıktan Varlığın Gayesi Olan İnsana”, *İnsan Nedir*, Ed: Ömer Türker, İ. Halil Üçer, Ankara 2019, s. 503.

Anlamın Dayanağı Olarak Metafizik / Birlik Metafiziği

Nedir birlik metafiziği ve birlikte yaşama etiği? Aslında hemen söylenebilecek olan şey, her türlü bozulmaya rağmen, umutvar olunacak noktadır.

Metafizik en doğal anlamıyla fiziğin ötesinde olandır. Burada fizik, doğa bilimlerinin tümü anlamındadır. Metafizik bu anlamda külli olanın ya da külli düzeydeki ilkelerin bilgisidir.⁹ Bu metafiziğin tam bir tanımı değildir fakat sadece temel karakteristiğidir. Metafizik bir bilim değil, bilgi türüdür ve alanları tamamen farklı olduğu için bilimle arasında herhangi bir çatışma ya da koordinasyon söz konusu değildir. Birlik metafiziğinin ise, konusu “Bir”dir. Bu da doğanın ötesindedir, değişmenin ötesindedir.¹⁰

Mesela teist egzistansiyellerin, herkes için orada olan bir “mutlak sen” tasavvurunun oluşturduğu ontoloji için bir birlik metafiziğidir diyebiliriz. Bu metafizik, birlikte yaşamaya imkân sağlar. Nitekim varolmak birlikte varolmaktır bu düşüncede ve insanı buna ulaştıran şey; aşkınlık bilincidir. Bunun için bende ve ötekinde var olan aşkın anlamı fark etmek gerekir. Bu “bir”leme tavrı, batılı literatürde; Marcel, Buber, Levinas gibi düşünürlerden referansla algılanabileceği gibi, “tevhid” medeniyetinin insanları olarak, bunu kendi ontolojik-etik referanslarımıza dayanarak da rahatlıkla anlayabiliriz. Biz burada birlik metafiziği ifadesi ile tam olarak tevhid metafiziğini kast ediyoruz.

“Geleneksel ve basit anlamda tevhid, Allah’tan başka ilah yoktur ifadesine inanmak ve tanıklık etmektir.”¹¹ Tevhid, vahdete inanmaktır. Tevhit, birlemek demek olduğu kadar, bütünlemek de demektir. Parçalamak yerine bütünlemek, bütünü görmek demektir. Çoğulculuğun ontolojik temeli tevhiddir çünkü tevhid çokluğu birler. Ve çoğulculuk, çoğunlukçuluk demek değildir. Kaos demek de değildir. Her bir farklılığı birleyebilmek, bütünleyebilmek demektir. Bu da, felsefenin kadim meselesi olan çoklukta birliği görebilmekle mümkün olur. Bir, en basit olandır ama Bir, her yerde ve her şeyde var olandır. Eğer her yerde ve her şeyde olanı, birlik içinde görebilsek, her yerde ve her şeyde olanı, her insanda var olanı, o Bir açısından seyredersek, kendimizi de bu Bir’in içine dâhil etmek adına çaba sarf edersek, tevhidi kavramış ve buradan hareketle etik bir hamle yapmış oluruz. Bu etik bize küresel tektipleşme karşısında, tevhidi bir plüralizm sağlar. Forma ilişkin bir tektipleştirme, birlik demek değildir. Kimileri bu tek biçimleştirmeyi (uniformizasyon), birleştirme (unifikasyon) zannetse de gerçekte tam

9 Rene Guenon, *Doğu Düşüncesi*, çev: Fevzi Topaçoğlu, İstanbul 1997, s. 94.

10 Rene Guenon, *Doğu Düşüncesi*, s. 96.

11 İ.R. Farukî, *Tevhid*, çev: Dilaver Yardım, Latif Boyacı, İstanbul 1995, s.20.

tersidir. Nicelik sadece ayırabilir, birleştirmez.¹² Fakat dünya gittikçe tek biçimciliğe doğru yol almaktadır. Tek biçimcilik, nitelik farkının olmadığı yerde mümkündür. Bireylerde nicelik niteliğe ne kadar üstün gelirse, bireyler basit birey olmaya o kadar yakın olurlar ve böylece birbirlerinden o kadar ayrılmış olurlar. Bu, birbirlerinden farklılaşmış olurlar demek değildir. Niceliksel farklılaşma ayrılma demektir. Niteliksel belirlemeler yok olur, niteliksel farklılaşma tamamen yok olursa, bireyler tıpkı atomlar gibi ayrı ayrı olurlar. “Dünyayı bir bütün olarak değerlendirecek olursak, dünyamızdaki varoluşlar tevhid ilkesinden uzaklaştıkları ölçüde nitelik yönünden azalmış, nicelik yönünden artmış olurlar.”¹³ Tekbiçimcilik varlıkları kendi niteliklerinden arındırma çabasıdır. Eşitleştirme, aynılaştırma, her zaman daha aşağıda olanın seviyesinden yapılabilir. Mesela insanlar eşit kabiliyetlerde olmamalarına rağmen eşit eğitim alırlarsa bu, açıkça ortalamayı aşanları siler. Bu nedenle, tevhidle tekbiçimciliği de birbirine karıştırmamak gerekir. “Aslında dünya ne kadar tek biçimlenirse, o kadar az birleşir.”¹⁴ Çünkü tekbiçimleştirme gerçek birliğin en uzağındaki şeye doğru gider. Tersine yapılan, yukarıdan aşağı doğru bir birleştirme gayretini içerir.

Tevhid metafiziğinin özünü; aşkın ve tek olan Allah’a iman, bu tevhide dayalı ahlakın özünü de Allah’ın severek yarattığı insan’a hürmet oluşturur. Örnek olan o insanda, tüm insanlığa şahadet oluşturur. Bu nedenle bütün zamanlar ve bütün mekânlar için rol model olan insanları görmeye ve anlamaya gayret etmek gerekir. Medine de, medeniyet de örnek insanın etrafında inşa olur. Çünkü onun yaşadığı değerler evrenseldir. Değerler insan olmanın konusudur. İnsanlığa bu değerleri hatırlatan örnek insanlar gereklidir. Birliği anlaşılır kılan insan idraki, vicdanı ve etik bilinci olur her devirde. Bu bir dönemsel idrak değildir.

Her dönemde insanın insanlık adına endişe hissettiğinde buluşacağı yer; birlik metafiziğidir. Onu sosyal hayata indirmek, ahlak olarak yaşamak, değer olarak içselleştirmek, insanı insan olarak, insan kardeşiyle berber yaşatır. Birlik metafiziği ile temellendirilmemiş bir birlik duygusu, en fazla hukuki bir norm olarak kalır. Belki hukukla da birlikteliği dizayn edebilirsiniz, fakat insanların vicdanlarında ve gönüllerinde tasdik etmedikleri yasalar nereye kadar yaşayabilirler? Bu nedenle Birliğin, vahdetin asıl anlamını temellendirmek, içselleştirmek, ahlakileştirmek gerekir. İçselleştirilmemiş hiçbir yargı ahlakileştirilemez. Sadece davranış, şekil olarak tezahür eder.

12 Rene Guenon, *Niceliğin Egemenliği ve Çağın Alâmetleri*, çev: Mahmut Kanık, İstanbul 1990, s.60.

13 Rene Guenon, *Niceliğin Egemenliği ve Çağın Alâmetleri*, s.63.

14 Rene Guenon, *Niceliğin Egemenliği ve Çağın Alâmetleri*, s.67.

Mânâ olarak benimsenmemiş olur. Ahlakın temeli metafiziktir, ahlaka anlam kazandıran insan davranışlarıdır.

Birlik Metafiziğinin Bir Tezahürü Olarak Birlikte Yaşama Etiği

Birlikte yaşamak salt sosyolojik değil, ahlaki, etik bir tavidir. Her ne kadar “ahlak kuralları toplum yaşamını mümkün ve dayanılır kılmak için oluşturulmuş uzlaşmalar”¹⁵ olarak tanımlanabilirse de ahlak, insanın biyolojisinin üstüne çıkabilmesi alanıdır. Fakat burada kast edilen; biyolojik olarak sınırları genişletmek değil, biyolojik olandan fazlası olabilmektir. İnsan olabilmektir. İnsanın insan olarak kendi kendisine verildiği o yer ise; yekdiğeriyile, yani öteki insanlarla birlikte olduğu yerdir. İnsanın insan olarak kendi kendisine verildiği o yer; farklılıkların farkında olduğu yerdir. Yani insanın insan olarak, şahıs olarak, özgürlük olarak, sorumluluk olarak kendi kendisini inşa edeceği o yer; yekdiğerleriyle birlikte olduğu yerdir. Yani bütün meselelerimiz insani münasebetlerle alakalıdır. İnsan, farklılıkların içinde olarak birliği, bütünlüğü ve ahengi sağlamak durumundadır. İnsan eğer farklılıklardaki ahengi ve bütünlüğü kavrayamaz ise, farklı olanı, ötekini mahvetmek ve kendini yüceltmek adına hareket eder ve ne yazık ki ötekini mahvederken kendisini de mahveder. Çünkü insan muhatabıyla insandır, yekdiğeriyile birlikte insandır. Ötekini mahvetmek kendini mahvetmektir.

Birlemek aynı biçimde olmak, aynı şeyleri söylemek değil; farklı görüntüler, çoklu görüntüler arkasında aslında aynı şeyin var olduğuna iman etmektir. O zaman farklılıklardan korkmayız, çünkü farklılıklar birliğin imkânı olur. Birlemek, biri çoka indirgemek demek değildir. Çokluğu birlik açısından kavramaktır. Bu bir birlik metafiziğidir. Bir’in kendinde birliğini idrak ve tasdik eden insandır. Bu tasdikin davranışa yansımaları, birlikte yaşama etiğidir. Bu, bizim içinde bulunduğumuz medeniyetin metafiziği ve etiğidir aslında. Zira “İslâm medeniyetinin özü İslâm, İslâmın özü tevhid, tevhid’in özü Allah’ın birliği, tek mutlak, yüce yaratıcı, her şeyin sahibi olduğuna inanmaktır.”¹⁶ İslâm medeniyetinin kimliğini oluşturan tevhiddir. O halde sadelikteki zarafeti, tevazudaki ihtişamı, aşktaki aşkınlığı, yaşamın her alanındaki estetiği veren tevhidin asıl anlamına bakmak gerekir.

Tevhid, bir olan Allah’a inanmak demektir ve bununla beraber, bu dünyanın asıl olmadığına, hiçbir şeyin sahibi olmadığıımıza, hiç kimsenin diğerinden üstün olmadığına imandır. Böyle bir iman, insanın önce kendisini, sonra karşısındakini insan olarak görebilmesini sağlar. Tevhid inancında asli bir

¹⁵ Rene Guenon, *Doğu Düşüncesi*, s. 122.

¹⁶ İ.R. Farukî, *Tevhid*, s.27.

öteki yoktur. Öteki, sadece semantik ilişkileri gösterir. Zira Tanrı dışındaki hiçbir varlığın asli varlığı yoktur.

Bu noktada tevhid anlayışında beşerin, insanın nerede ve nasıl konumlandırılacağı sorusu gündeme gelir. Klasik İslam düşünürlerini ve daha önce farklı metafizik formatlarda Platon ve Plotinus'u derin biçimde düşündürmüş olan soru; gerçek anlamıyla tek Tanrı "karşısında" beşerin konumlanma imkânının söz konusu olup olmadığıdır. Daha açık söylersek, şayet tek Tanrı varsa ve mutlak gerçeklik Tanrı ise, bu durumda "Tanrı karşısında" tabiri ne derece anlamlıdır? Burada "karşısında" tabiri yalnızca dilde üretilen bir illüzyon ya da kurgusal bir mekandır.¹⁷ Mesela Plotinus'un, negatif teolojik düşünce içinde, Bir'i mutlaklaştırırken, tüm evreni "Bir" in sembolü olarak kabul etmesi, yani "Bir" in ancak evrenin farklılığı içinde kendisini dolaylı biçimde ele verdiğini ve bu esnada söz konusu farklılığın "Bir" i temsil ettiği ölçüde gerçeklik kazandığını ("Bir" in dışında kendi gerçekliğine sahip olmadığını) belirtmesi, sonuçta "Bir" karşısında gerçek anlamıyla bir mekânın olmadığını ima eder. Daha açık bir deyişle, beşerin "Bir" karşısında kendisine bile pozitif bir gerçeklik ve kimlik atfedemeyeceğini, yani kendisine sahip olmadığını ima eder.¹⁸

Kısacası "Tanrı karşısında âlem, 'kendi başına' ya da 'kendi kendine' bir gerçekliğe sahip "öteki" değildir. O ancak "Allah'ın veçhi"ne nispetle anlam ve gerçeklik kazanan bir süreçtir. Yani Allah'ın eylemlerinin farklı boyutlarda bir tezahürüdür."¹⁹ Seküler bir algıyla ortaya konabilecek "ben ve öteki" metafiziğine benzer bir ötekinin ontik olarak var olmadığı alan tevhid inancıdır. Bu bir Vahdet metafiziğidir. Yani burada ötekinin ontolojik bir değeri yoktur.

Bu metafizikte insan, "ahlaki çabası ve eylemiyle, ilahi iradenin ahlaki -ve dolayısıyla yüce- gayenin zaman-mekân bölgesine girmesini ve tarih olmasını sağlayan tek evrensel köprüdür."²⁰ İnsanın yüklendiği emanet, evrensel ve hüküm gününe kadar sürecek bir şeydir. Bu İslâm hümanizması, hümanizm kavramının düşünce tarihinde aldığı bütün anlamlardan farklıdır. İnsanı merkeze alan ve aşkın olanı yok sayan bir hümanizm değil, insanın aşkın olan dolayısıyla aldığı kıymet üzerinden bir hümanizm söz konusudur. Bu nedenle bu, insanı kendi egosuna kapatmayan, bireysel farklılıkları ötekileştirme aracı yapmayan bir tavrıdır.

17 Burhanettin Tatar, "Gerçek İle Kurgu Arasında Öteki", *Milel ve Nihal*, Yıl 2, S. 2, 2005, s.7-8.

18 Burhanettin Tatar, "Gerçek İle Kurgu Arasında Öteki", s.8.

19 Burhanettin Tatar, "Gerçek İle Kurgu Arasında Öteki", s. 9.

20 İ.R. Farukî, *Tevhid*, s. 83.

Allah'ın birliği, tek tanrı olmasının yanında şu anlamları da içerir: Herşeyin yaratıcısı, maliki, koruyucusu, hakimi ve hüküm sahibidir. Onun iradesi evrende kozmos, insanda nomos olarak tecelli eder. İnsandaki ilahi amacı kavramak, tevhid dayanan ahlakı da kavramayı sağlar. "İnsanın yaratılış amacı esasen en yüce varlığa inanmak ise, bu bir anlamda en yüksek iyiyi (summum bonum) kavramaktır."²¹ Bu, ahlaki bir hamledir. Böyle bir ontoloji-etik birliği gösterir ki; tevhid, iyiyi kavramak, iyiyi eylemek demektir. Tevhid metafiziğinin ayrıntılarına bakıldığında, emaneti yüklenen insan, melekler gibi değildir, kötülüğe de yatkındır ve fakat bu yatkınlık, onun yüklendiği emanet ve kendini gerçekleştirme hedefi kadar güçlü değildir. Bu öyle bir imkândır ki, insan, ahlaki olanı seçebilme varlığıdır denebilir. Ahlaki sorumluluk, fitri yeteneklerini kontrollü olarak kullanma demektir.²²

Asli Anlamın İhyası ve Birlik Metafiziği

İslam niçin fıtratı korumak ister sorusu bu noktada tefekkürün gündemine dâhil edilebilir. Bir tek fıtratın asli manasını kavramış olmak bile, bugün insanlığı bekleyen girdaba düşmeyi engeller. Çünkü fıtrat, ebedi ve ezeli insan doğasıdır. Maddi ve manevi olarak korunması gereken tabiatıdır. İşte bugün kaybolmakta olan tam da bu özdür, fıtrattır. Özün olmadığı, değerlerin olmadığı, insanın yalnızca bir beden varlığı olduğunu söyleyen felsefeler de buna yol açmaktadır. Nihilizm, rölativizm, materyalizmle beraber derinleşen köksüzlük duygusu, insanda haddini (sınırlarını) unutturacak bir sonsuzluk arzusunu tetikler. İnsanlık şerefi hakkındaki bilinç ve varlığın kutsiyeti giderek kaybolmaya başlar. İnsan, insanüstü olmaya çabalarken insan olmayı unuttur.

Tevhid, insan olmayı da yeniden hatırlayacağımız temel noktadır. Çünkü tevhid, aynı zamanda Allah'ın bizi boşuna yaratmadığına da imandır. Varoluşumuzun ahlaki bir amacı olduğuna da imandır. Tevhid fikrinin evrenselliliği, Allah'ın istisnasız herkesin ve her şeyin Rabbi olmasından kaynaklanır. Tevhidin evrenselliği, insan farklılıklarının tamamının üstündedir. Bütün insanlık aynı nefestendir. Aynı vardan var olmuştur. "Kelimeyi şahadetle iki şeye şahitlik ederiz; mutlak olanın birliğine, nisbi olanın anlamına. Her tür nisbilik mutlaka bağlıdır."²³ Değerlerin kaynağı da Odur. "İlahi iradenin değerlerle özdeşleşmesi değeri kabile, ırk, ülke, kültür gibi normatif değere kaynakları olarak algılanan bütün muayyen kategorilerden soyutlar."²⁴

21 İ.R. Farukî, *Tevhid*, s.82.

22 İ.R. Farukî, *Tevhid*, s. 85.

23 F. Schuon, *İslâm'ı Anlamak*, çev: Mahmut Kanık, İstanbul 1988, s. 24.

24 İ.R. Farukî, *Tevhid*, s.115

İslâm kimseye ayrıcalık ve üstünlük atfetmez. Sadece; bilgiye, irfana, takvaya, erdeme, doğruluğa, hayır işlemeye, hayır tavsiye etmeye, sabrı tavsiye etmeye ve tekâmüle yönelen insanlara ayrıcalık tanır. Gayrete ayrıcalık tanır. Tecritçilik ve atalete tanımaz. “Sadece inanalar, sâlih amel işleyenler, hakkı ve sabrı tavsiye edenler ziyanda değildir”²⁵ âyet-i kerîmesi bunun açık delilidir. Allah katında en üstün olan en çok takva sahibi olandır. “En üstün olanınız en takvalı olanınızdır”²⁶ ifadesi son derece nettir. Takva ise bütün yaratılmışa ihtimam göstermektir. Yekdiğerlerine yardım etmektir. İyilik ve güzelliği yaşatmaktır. Sözüünü tutmaktır. Pek çok evrensel etik ilkeyi gözetmek bakımından çok defa tanımlanmıştır takva farklı âyetlerde.

Her bir insan potansiyel olarak iyiye yönelme varlığıdır. Tevhidde yalnız “şu” insanları kayıracak olan bir Allah yoktur. Allah’ın ahdi bütün bir insanlıklardır. İnsanın ahdi tek olan Allah’ladır. Tevhid hem tabiatla hem bütün bir insanlıkla dengeyi ve ahengi sağlamaktır. İnsanlık değerine katkıda bulunacak her fiil, Allah Rızası için yapılmak kaydıyla ibadettir. Bu kayıt, hiçbir şeyi kendi kişisel çıkarları için yapmamak kaydıdır. Tevhid insanın kendisine olan hayranlığının değil, bir olana hayranlığının kaynağıdır. İnsan daima huzurda olduğunun idrakinde olmalıdır. Tevhidin ortaya koyduğu insan, hiçbir zaman Prometeci, mağrur ve küstah olamaz. Kendini bilerek statüsünü tanıyarak yaşar.²⁷ Tevhid değer tek olduğunu ve bütün diğer şeylerin değerini ona nisbetle edindiğini ifade eder. İnsan, değeri kuvveden fiile çıkarmakla yükümlüdür. Bu ise dürüstlük, yalan söylememek, sömürmemek, zulmetmemekle mümkündür.

Ötekileştirmenin Ontolojik İmkânsızlığı Olarak Birlik Metafiziği

Ötekileştirebilmenin bir tek temeli vardır, kendini üstün görme. Tevhid, kendisini üstün görmeye yönelik her türlü düşüncenin ihtimalini ortadan kaldırır. Allah’ın herkesi dînî, ahlaki, medeni haklarda, görev ve sorumluluklarda eşit olarak yarattığına iman da tevhidin bir parçasıdır. Esas olan inanmış bir insan olarak güzel işler yapmaktır.²⁸ İnsanlar arasında eşitliği bozucu yegâne unsur ahlaki yetkinliktir. Her türlü sınıfsal kategorinin üstündedir bu ilke.²⁹ Tevhid, sosyal ve siyasal düzende, kimseye teokratik bir güç vermez. Tam tersine, bir nomokrasiye davet eder. Kimse Allah adına karar veremez, onu temsil edemez. Tek hâkim Odur. Fakat bugün, “kendinin bilincin-

25 Kur’ân- Kerîm 103:3

26 Kur’ân- Kerîm 49:13

27 İ.R. Farukî, *Tevhid*, s.239.

28 Kur’ân-ı Kerîm, 16:97.

29 Ö. Türker, İ. H. Üçer, “İslam Düşüncesinde İnsan Tasavvurları”, *İnsan Nedir*, Ed: Ömer Türker, İ. Halil Üçer, Ankara 2019, s. 5.

de olmayan, bilgisi ve anlayışı ne denli az ise o denli daha cüretkâr olarak kendinin doğru (ya da haklı) olduğunu öne süren ve bu nedenle de ondan muzdarip olanlarda çaresizlik oluşturan belirli bir tür cehalet³⁰ hâkimdir. Bu cehalete katlanmak, ona taviz vermek anlamına gelmez. Bunlarla birlikte yaşamak için tevhid metafiziğinin davranışlar açısından tavsiye ettiği sabır önemlidir. Ancak sabır, hataları görmezden gelmek, düzeltmeye çalışmamak değildir. Birlikte yaşamının önündeki en temel engel aslında günümüz insanının anlayışsızlık artışıdır. Anlayışsızlık ise temelde cehalet ve budalalık ya da aptallık ile eş anlamlıdır. Hoşgörü ve toleranstan farklı olarak anlayış, içinde bir anlama faaliyeti barındırır. “Çağımızın gittikçe artan entelektüel düşüşü ve çoğunluğun budalalığı ve cehaleti, katlanılması en zor şey³¹ olarak tanımlanır çağı değerlendiren bazı filozoflar tarafından. Bu entelektüel düşüş, varlıktan düşüşle beraber başlamıştır. Aşkınılık bilincinin kaybolmasıyla, soyutlama ruhunun kaybolmasıyla başlamıştır. Bununla beraber modern paradigmanın üst ilkeleri reddeden tavrı ve bireyciliği beslemesi de bugünün etik problemlerinin temelini oluşturmaktadır. Bireycilik, bireyi aşan herhangi bir ilke tanımamaktır. Yoksa bireye şerefli bir mevki vermek demek değildir. Bu noktada net olarak ifade edilebilir ki, birlikte yaşamının önündeki en temel engel, egoizme dönüşen bireyciliktir. Bununla beraber, insanın kendisini kendisinin sebebi olarak görmesidir. İnsanın fiziki ya da maddi güçle diğer insanlar üzerinde tahakküm edebileceğine inanasını sağlayacak kadar mânâdan uzaklaşmasıdır. Yükselen bir düzen karşılığı fikri, her şeye karşı olma tavrı, birlikte yaşama ahlakı oluşturmanın önündeki engellerden bir diğeridir. Sofizm, yani her şeyin kriterinin “şu” insan olması, ya da hakikatin göreceli olduğu fikri yani rölativizm de yine bir birlikte yaşama etiği oluşturmanın önündeki ciddi ve değerlendirilmesi gereken engeller arasındadır.

Sonuç ya da Birlikte Yaşamının İmkânı Olarak Birlik Metafiziği

Günümüz insanı, gerçeğe yükselmek yerine, gerçeği indirmeyi tercih etmektedir. Gerçeği kendi idrakine hapsedmeye çalışmaktadır. Dikey ekseninde hareket edemediği gibi, yatay ekseninde de aynı solipsizme düştüğü için, kendi kendisinin girdabı olmaktadır. Oysa insan Mutlak olanı anlayacak bir akıl ve ona giden yolu seçebilecek bir irade varlığıdır.³² Bu nedenle, Tanrının aşkınlığını da, insanın kemale yönelme imkânını da ortadan kaldırmayan bu birlik metafiziğinden hareketle, bir birlikte yaşama etiği oluşturabilir.

30 Rene Guenon, *Manevi İlimlere Giriş*, çev: Lütfi Fevzi Topaçoğlu, İstanbul 1997, s. 11.

31 Rene Guenon, *Manevi İlimlere Giriş*, s. 11.

32 F. Schuon, *İslâm'ı Anlamak*, s. 19.

Nitekim “insanlık tarihine baktığımızda insanlığın büyük hareketlerini yaratanların, ‘bir’lik şuuruna sahip ruhlar olduğuna tanıklık ederiz. Birliği ruhunda hisseden insanlar, insanlık ailesinin bir ferdi olarak hayata ve kâinata “bir”lik penceresinden bakmış ve dil ve üslup olarak birliği varoluşun bütün boyutlarında hissettirmeye çalışmıştır. İnsan ruhunu ve hayatını incelten bu hal, bütün sebepleri tek bir sebebe bağlayan bir zihinle gerçekleştirilebileceği için, insanın zihinsel gelişim bakımından ulaşabileceği en zirve anlayışı, zihinsel bir olgunluğu göstermiştir. Bu zihinsel olgunluk, diğer taraftan insanı ve toplumları yıkıma sürükleyen parçalanma hareketine karşı direnmeyi de temsil etmiştir.”³³

Tevhid metafiziğinin insana öğrettiği şey; insanın yeryüzüne inen bir Tanrı-insan olmadığıdır. O yüzden insan tekâmül edebilir. Ve bu metafiziğin temelini oluşturan “fanilik bilinci” ve “aşkınlık inancı”, insanın birlikte yaşamasına imkân verir. Burada ontolojik olarak yaratıcı ile yaratılan aynı değildir. Hiçbir şey mutlak olana benzemez, onu temsil etmez.

Tevhid, birlemektir ve fakat O’nunla insan arasındaki yaratıcı mesafe hep vardır. Şehadet, insanın ilahi iradeyi gerçekleştirmek için bu dünyada olduğuna da şehadettir. Şehadette sahici ve yakînî bir bağlanma vardır. Bu nedenle de samimi bir davranışa dönüşme imkânı taşır.

İyiye çağıran, doğruluğu emreden, kötülükten men edenlerin³⁴ temel dayanağı olabilecek bir birliği anlayabilmek, ona yönelebilmek, birlikte yaşamın önünü açar. Tevhid öğretisi her yerde ve her zaman aynıdır. Bu kadar basit bir ilke, yine de çok zor anlaşılmalıdır. “Tevhid öğretisi, yani her türlü varlığın varoluş ilkesinin öz olarak Bir olduğunu doğrulamak, bütün sahîh geleneklerin (dinlerin) temel ortak noktasıdır”³⁵.

Tevhid sadece tek tanrıcılık demek değildir. Tevhid metafiziği, içinde bir tevhid etiği barındırır. Çünkü buna göre hakikat Birdir. Kendi kendine yeterlidir. Her nesnenin varlığı Ona bağlıdır.

İnsan, varlığının Ona bağlı olduğunu ve yalnız kendisinin değil, bütün var olanların varlığının Ona bağlı olduğunu idrak ettiğinde; *Beni âdem âzâ-yı yek-digerend / Ki der-âferineş zi yek gevherend (Ademoğulları bir vücudun âzâları gibidirler / Çünkü hepsi aynı cevherden yaratılmışlardır)*³⁶ diyebilecek bir bütünleyiciliğe ve kucaklayıcılığa ulaşabilir.

33 Celal Türer, “Felsefe ve Birlik/Tevhit Şuuru”, *Tevhidi Düşünce ve Toplum Felsefesi*, Ed: Osman Şimşek, Ankara 2018, s. 80

34 Kur’an-ı Kerîm, 3:104.

35 Rene Guenon, *İslâm Manevîyatı*, çev: Mahmut Kanık, İstanbul 1989, s. 45.

36 Sâdî-i Şîrâzî

Özetlemek gerekirse; insanın asli anlamını kaybetmekte olduğu ve anlamın ta kendisi olarak kendisini konumlandırmaya başladığı bir çağdayız. Kaybolmakta olan anlamı arama serüvenimiz ise, egoizme indirgenmiş bir bireycilikle beraber, bir ölümsüzlük ve tanrısallık arayışına evrilmiştir. Böylece aşkınlığın da yavaş yavaş kaybolduğu görülmektedir. Bütün bu süreç, insanın bu dünyada yekdiğeri ile beraber yaşamasının imkânını ortadan kaldıracak bir etik yoksunluğa doğru ilerlemektedir. Eğer bütün bir insanlık için, bir çözüm önerisi arıyorsak, bunun ayırmayan ve fakat farklılıkları birleştiren, bütünleştiren bir temle dayanacağı açıktır. Böyle bir anlayışın, birlik metafiziği de diyebileceğimiz ve Vahdete iman demek olan Tevhid fikrinde var olduğunu görüyoruz. Bu nedenle insanlık için bir umut metafiziği oluşturabilecek olan Tevhid ve buradan kaynaklanacak etik, düşüncenin gündemine yeniden gelmelidir.

Öz

Birlik Metafiziği ve Birlikte Yaşama Etiği

İnsanlığın bugün yaşadığı varoluş problemlerinin temelinde yer alan birlikte yaşama sorunu, bir birlikte varolma sorunudur ve bu da her şeyden önce varlığa ve varoluşa yüklenen anlamla ilgilidir. İnsanoğlunun madde ile anlam bulur hâle geldiği bir çağda, temele bir birlik metafiziği alındığında oluşabilecek sistemi hatırlatmak, insan için bir aslına davet çağrısı olarak da okunabilir. Zira bugün, insanın asli anlamı giderek kaybolmaktadır. İnsan tektipleşmekte, herkesleşmektedir. Sanki bu, herkesleşen insan için artık öteki yokmuş gibi görünebilir. Çünkü herkesin herkese benzediği bir yerde ötekinin olamayacağı düşünülür. Oysa bu aynı zamanda hiçleşmek anlamını da taşıyacağı için, öteki sorununu ortadan kaldırmaz. Böyle bir asli anlam kaybı, insanı gitgide maddi anlamda daha da güçlü olma arzusuna yöneltir. Bu çalışmada, böyle bir arzunun insanlık açısından yaratacağı problemler değerlendirilecek, ötekinin olmadığı bir metafiziğin ve buradan hareketle oluşturulabilecek bir etiğin imkânı ve değeri ele alınmaya gayret edilecektir.

Anahtar Kelimeler: Tevhid, Vahdet, Birlik, Metafizik, Etik, Birlik Metafiziği, Birlikte Yaşama Etiği

Abstract

Metaphysics of Unity and Ethics of Living Together

The problem of living together, which is the basis of the existence problems of humanity today, is a coexistence problem. And this is, above all, about the meaning attributed to being and existence. In an age when human beings find meaning with matter, to remind the system that can occur when metaphysics of unity is taken to the foundation is a call for invitation to the essence of people. Because today, the original meaning of man is gradually lost. Human is becoming uniform and people become everyone. It may seem as if there is no longer the other for human who becomes everyone. Because it is thought that in a place where everyone resembles everyone, the other cannot exist. However, this does not eliminate the other problem, since it also means to become ever. Such a loss of meaning leads to a desire to become increasingly materially stronger. In this study, the problems that such a desire will create for humanity will be evaluated. The possibility and value of metaphysics without the other and an ethic that can be formed from this will be discussed.

Keywords: Unity, Metaphysics, Ethics, Metaphysics of Unity, Ethics of Living Together, Coexistence.

Kaynakça

- Başer, H. B., “Yükümlü Varlıktan Varlığın Gayesi Olan İnsana”, İnsan Nedir, Ed: Ömer Türker, İ. Halil Üçer, İlem Yayınları, Ankara 2019.
- Dağ, Ahmet, Transhümanizm: İnsanın ve Dünyanın Dönüşümü, Elis Yayınları, Ankara 2018.
- Farukî, İ.R., *Tevhid*, çev: Dilaver Yardım, Latif Boyacı, İnsan Yayınları, İstanbul 1995.
- Guenon, Rene, *Doğu Düşüncesi*, çev: Fevzi Topaçoğlu, İz Yayıncılık, İstanbul 1997.
- Guenon, Rene, *Niceliğin Egemenliği ve Çağın Alâmetleri*, çev: Mahmut Kanık, İz Yayıncılık, İstanbul 1990.
- Guenon, Rene, *Manevi İlimlere Giriş*, çev: Lütfi Fevzi Topaçoğlu, İnsan Yayınları, İstanbul 1997.
- Guenon, Rene, *İslâm Maneviyatı*, çev: Mahmut Kanık, İnsan Yayınları, İstanbul 1989.
- Marcel, Gabriel, *Being and Having*, Trans. K., Farrer, The University Press, Glasgow 1949.
- Schuon, F., *İslâm'ı Anlamak*, çev: Mahmut Kanık, İklim Yayınları, İstanbul 1988.
- Soysal, Esra Kartal, “İnsanın Geleceği: Transhümanizm Bağlamında Bir İnceleme”, İnsanı Yeniden Düşünmek, Ed: Lütfi Sunar, Latif Karagöz, İlem Yayınları, Ankara 2019.
- Tatar, Burhanettin, “Gerçek ile Kurgu Arasında Öteki”, *Milel ve Nihal*, 2 (2), 5-18. 2005.
- Türer, Celal, “Felsefe ve Birlik/Tevhit Şuuru”, *Tevhidi Düşünce ve Toplum Felsefesi*, Ed: Osman Şimşek, İlmaz Yayınları, Ankara 2018.
- Türker, Ö., Üçer, İ. H., “İslam Düşüncesinde İnsan Tasavvurları”, *İnsan Nedir*, Ed: Ömer Türker, İ. Halil Üçer, İlem Yayınları, Ankara 2019.